

Summary

The main purpose of this dissertation is to discuss the poetics of the Swiss writer Urs Faes by analyzing and interpreting his novels, starting with his prose debut with the 1983 *Webfehler* [Web flaws] novel, to his last novel, *Sommer in Brandenburg* [Summer in Brandenburg], which appeared in 2014. This analysis will be complemented by an interview with the writer. Faes is undoubtedly one of the most important representatives of contemporary German-language literature, and his novels have gained recognition not only in Switzerland but also in Germany and Austria. In spite of this – apart from numerous debates in the press and a few scientific articles in collective volumes about individual works - his work has not been treated anywhere as a whole. Therefore, this monograph is an attempt to complete this research gap.

The main motif in the work of Urs Faes being memories and their role in human life, they are also at the heart of the reflections presented in this paper. Such a focused analysis, taking into account the co-factors of modern man, are making it possible in the submitted work to validate the basic research hypothesis: that the concealment of vital issues which affect our lives has a profound impact not only on the life of a particular individual, but also on attitudes and beliefs functioning in society. In this context, the long-term, broader implications of such silence, which are dominated by denial, illness and resignation, are also discussed. By the same token, the importance of certain mental changes is being emphasized as well, changes consisting in the breaking of patterns and the liberation of individuals from the destructive influence of memories. The work thus designed could not, therefore, be limited to the analysis of literary texts, but to some extent is also interdisciplinary, since the issues discussed here did require reference to contemporary theories about the role of memories and to the inclusion of individuals in psychoanalytic theories.

The work consists of an introduction, five chapters, a conclusion, followed by the interview with the writer, and a bibliography. The concept of this dissertation will be discussed in the introductory section as well as the meaning of Urs Faes's oeuvre for contemporary German literature and the spectrum of problems in his novels, including the loneliness and alienation of modern man in the mass society, by guilt or lack of love in childhood which influences his life, by anti-Semitism, or by lack of acceptance on the part of people who are handicapped in various ways. An important issue here is, above all, the phenomenon of concealing of difficult, painful or shameful issues, both by individuals and by society. In this context it was necessary to refer to psychoanalytic theories, especially those of

the German psychiatrist Karen Horney, as well as the theories of Aleida Assmann, German literature expert and culture researcher, in particular the importance of expressing fears, discussing them and their causes, as it happens in various variants in the novels of Urs Faes.

The preliminary research horizons in the introduction are followed by the analytical part of the work, which is focused on the issue of concealment in interpersonal and social relations, as well as on demonstrating the unique characteristics of the writer's literary output. The subject of particular attention and analysis in Chapter One is a cross-sectional view of Urs Faes's poetics, his original style, language, and the range of topics in his novels. Because memories are playing the key role in his novels, the importance of the way they are verbalized will be highlighted. Particularly worthy of note is the specific language of this Swiss writer, who, according to literary criticism, can masterly describe the painful and laborious process of overcoming internal limitations and anxiety, thus gradually verifying their cause. As an 'archeologist' Faes searches in his novels what has been suppressed of the memory by both individuals and social groups, and he attempts to reveal possible distortions and to reach the truth. This often requires thorough searching in private and official archives, and also this quest for truth is the dominant theme of the writer's novels. Therefore, in this dissertation an attempt is being made to capture the extremely diverse and sublime palette of the writer's words, by which he creates new worlds in his novels and recreates simultaneously the characteristic features of the world of music, as happens in the novel *Als hätte die Stille Türen* [As if the silence had doors] or renaissance art, as in the work of *Ombra* [Ombra], the medicine world, as in *Paarbildung* [Pairing], or Jewish culture, as in his last novel, *Sommer in Brandenburg*. This technique not only extends the possibilities of artistic expression, creating new meaning and space through new connections, but also enriches decisively the reception of works by the reader. In spite of the various times and places of action, almost all novels of this writer are interwoven with common motifs, characters and symbols, through which the issues are being dealt with, usually by focusing on entangling heroes in their concealed, hidden or repressed past. The social portrait of Switzerland, presented by the author plays an important role, especially because it also covers its 'dark side', since it often refers to the times of fascism and World War II. Particularly this issue is causing turbulent discussions among his compatriots, who sometimes raise concerns regarding the patriotism of the writer. Urs Faes talks about the various possibilities of reality while playing with it, therefore he draws inspiration from historical events, but his works are so composed in such a manner that the reader can not distinguish literary fiction from real events. Although all of his works are dominated by different shades of gray, another important distinguishing feature of the Swiss

novelist's style is their unique atmosphere. The first chapter concludes with reflections on the composition of his novels, which is undoubtedly of particular relevance to the author, and because it depicts in his novels the discontinued memories, the intense experiences and thought processes of the heroes, the most important features of which are: the open beginning and ending of narrative stories, lack of chronology, frequent change of perspective and the montage technique. Urs Faes creates images of emotions that are memorable, have a great influence on the reader, and questions that are left unanswered, disturbing series of unsaid things and suggestions, concealed feelings, and unexplained actions of the characters encourage the readers to reflect as well as independently finish telling their stories.

The texts that have been analyzed in Chapter Two combine the thematic dominance marked by the guilt memories. The characters of Urs Faes are living in the past, struggling with concealed or repressed memories and their consequences. They have to face their own story or family secrets, which undoubtedly have an impact on their identity as well as nationality. It was necessary to refer to Aleida Assmann's theory of memories as to their characteristics, such as variability, unreliability, fragmentariness, perspective character, and their interconnections. The reflections thus circulate around the interaction of remembrance and forgetfulness, the effects of time on memories, and the factors that stabilize memories, including affect, symbol, and trauma. The subject of the novel *Und Ruth* [And Ruth] and *Bis ans Ende der Erinnerung* [Till the end of the memory] circulates around the responsibility and guilt of the suicide of a loved one and points to the inevitability of certain questions about education, society attitudes and conscience, which are not up to date. The novel *Bis ans Ende der Erinnerung* also presents the complexity of contemporary partnerships, which are shaped by both conscious and unconscious early memories, guilt and fear, attempt to balance between freedom and engagement. As a solution to this psychological numbness, Urs Faes proposes a mental return to the past to find the "end of remembrance" and to work out unresolved conflicts from childhood. The novel *Alphabeth des Abschieds* [The alphabet of parting] presents discreetly and subtly tragic doomed to the failure love story of two people, depicting the confusion of the modern man in the labyrinth of his psyche, in which there is no love and the fear of his own feelings paralyzes.

Chapter Three is dominated by two research problems: the relationship of the individual with society and the resulting constraints, which reflect the fate of the heroes in the novel *Sommerwende* [The end of the summer] and *Liebesarchiv* [Love archive]. The great demands of society on the individual, especially in times of war, trigger a crisis of identity. The feelings of heroes, which are in conflict with the moral principles of society, play a particularly

important role here. These considerations, which circulate around the sense of lack and loss, relate to specific, authentic events, however, are universal. Karen Horney's theory plays an important role in the analysis, emphasizing the influence of society on the individual. Most of Urs Faes's characters suffer from unfulfilled emotional needs, which are often the result of the times in which they live. The novels *Liebesarchiv* and *Sommerwende* deal with issues of individual and society in wartime and postwar times, and the resulting limitations that affect the fate of heroes. The war not only leaves a stamp on people, but it also penetrates all areas of their lives, including both social relations and interpersonal relationships, defining their capabilities and boundaries. These reflections, which circulate around the sense of lack and loss, refer, in Faes's novels, to concrete, authentic events, however, are universal.

An important point of consideration in Chapter Four is the question of confronting an individual with a repressed or unknown past, which may be risky – not every protagonist of the novel discussed here succeeds in winning with his own shadow. The symptom of non-dealing with one's own problems is illness, both physical – as is apparent in the novels *Augenblicke im Paradies* [Moments in paradise] and *Paarbildung* – as well as psychic, as shown in *Webfehler*. “The disease is the body's response to a tangled life”, says the heroine in *Paarbildung*. It's hard to disagree. The author's reflection on the assumption that – with sufficient courage and willpower – one's weaknesses can be mastered, becomes the subject of subsection 4.2. It deals with illness as a kind of catharsis, which makes the heroes of *Paarbildung* and *Webfehler* take appropriate steps towards the development of personality. However, paralyzed by the fear of discovering the truth and of the change that this discovery carries with it, not all of Urs Faes's figures are confronted with reality. These include the character of the *Augenblicke im Paradies*, who chooses to resign. Resignation is a matter of deeper reflection, as it is associated with the phenomenon of externalization as a defense mechanism, the manifestations of which are shown in subsection 4.1.

The question of human existence and its span between life and death is being dealt with in Chapter Five. Death is the greatest challenge in human life and at the same time it is a force that motivates individuals to act and to create. Therefore, the problem of the novels *Sommer in Brandenburg*, *Als hätte die Stille Türen*, and *Ombra*, is circling around art and creating as a source of overcoming death, but also as a form of resistance to fear and hopelessness in the face of one's own mortality. Another important issue discussed in this chapter is the question of gradual resignation of the artist as in case of the composer from *Als hätte die Stille Türen* and its influence on the process of creation. Therefore, in subsection 5.2. the attempt is made to analyze the impact of suffering on creativity. The importance of suffering is undoubtedly

crucial for the creator, but at the same time problematic. On the one hand, it is a source of inspiration, which gives enthusiasm for creation, and on the other, its excess can not only inhibit the creativity of the artist, but also cause him to become depressed. Where are the boundaries of creativity? What is the role of hope in unrequited love? Is art a form of escape from reality? These are questions that outline the research horizon of this chapter.

The dissertation concludes with a summary of the results of each analysis made, emphasizing the importance of Urs Faes's novels in understanding the underlying internal conflicts and deficits of the human psyche. The writer repeatedly stresses the importance of telling, communicating – as he states in the interview conducted with the writer of this dissertation: “only in conversation with others can you experience yourself”. According to the novelist, the concealment of the most important issues in life leads to conflicts, illnesses, and lack of words, as shown by the fate of his heroes. Speaking is the first step to open up, to change, freeing oneself from the present position. This requires courage. Urs Faes describes himself as a “chronicler of chroniclers”, which, in a poetic way, brings the reader various stories, leaving him or her with a universal reflection on the silent past, its impact on the path of life, and the importance of breaking the silence. The chapter summarizing the work includes an author's message that encourages storytelling, conversation, the naming of feelings and desires, and points out the positive aspects of these actions for the development of the individual.

The culmination of the dissertation is an interview with Urs Faes, in which he talks about the process of creating, perceiving of himself as a Swiss novelist, and by explaining the individual problems related to the issues of his works.

Streszczenie

Głównym zamierzeniem niniejszej rozprawy jest omówienie poetyki szwajcarskiego pisarza Ursa Faesa poprzez analizę i interpretację wszystkich jego powieści, począwszy od debiutu prozatorskiego powieścią *Webfehler* [Błędne połączenie] z 1983 roku aż po ostatnią powieść *Sommer in Brandenburg* [Lato w Brandenburgii], która ukazała się w 2014 roku; analizy te uzupełnia wywiad z pisarzem. Faes należy niewątpliwie do najważniejszych przedstawicieli współczesnej literatury niemieckojęzycznej, a jego powieści zyskały uznanie nie tylko w samej Szwajcarii, lecz także w Niemczech i Austrii. Mimo to – poza wieloma omówieniami w prasie oraz nielicznymi artykułami naukowymi w tomach zbiorowych, dotyczącymi poszczególnych utworów – jego twórczość do dziś nie została nigdzie ujęta całościowo. Dlatego też niniejsza monografia jest próbą uzupełnienia tej luki badawczej.

Ponieważ motywem wiodącym w twórczości Ursa Faesa są wspomnienia oraz ich rola w życiu człowieka, dlatego znajdują się one również w centrum rozważań przedstawionych w niniejszej pracy. Tak ukierunkowana analiza, uwzględniająca czynniki współkształtujące współczesnego człowieka, pozwoliła w przedłożonej pracy zweryfikować podstawową hipotezę badawczą, zgodnie z którą przemilczanie istotnych kwestii, rzutujących na nasze życie, ma ogromny wpływ nie tylko na życie konkretnej jednostki, ale także na postawy i przekonania funkcjonujące w społeczeństwie. W tym kontekście omówione zostały ponadto długofalowe i szeroko pojęte skutki takiego przemilczania, wśród których dominują wyparcie, choroba i rezygnacja. Warto tu podkreślić również znaczenie pewnych zmian mentalnościowych, polegających na przełamywaniu utartych wzorców i wyzwaniu się jednostki spod destrukcyjnego wpływu wspomnień. Tak zaprojektowana praca nie mogła zatem ograniczać się wyłącznie do analizy tekstów literackich, lecz w pewnym stopniu ma także charakter interdyscyplinarny, gdyż poruszane tu zagadnienia wymagały odniesienia do współczesnych teorii na temat roli wspomnień oraz do ujęcia jednostki w teoriach psychoanalitycznych.

Praca składa się ze wstępu, pięciu rozdziałów, zakończenia, wywiadu z pisarzem oraz spisu wykorzystanej literatury. W rozdziale wstępnym omówiona została koncepcja pracy, równocześnie wskazano na znaczenie twórczości Ursa Faesa dla współczesnej literatury niemieckojęzycznej oraz na spektrum problemów poruszanych w jego powieściach, do których należą przede wszystkim samotność i wyobcowanie współczesnego człowieka w społeczeństwie masowym, poczucie winy lub braku miłości w dzieciństwie rzutujące na całe

życie, antysemityzm, czy też brak akceptacji dla ludzi w różny sposób upośledzonych. Ważnym zagadnieniem jest tu przede wszystkim zjawisko przemilczania kwestii trudnych, bolesnych czy wstydlivych, zarówno przez jednostki, jak i przez całe społeczeństwa. W kontekście tym konieczne było odniesienie się zarówno do teorii psychoanalitycznych, szczególnie autorstwa niemieckiej psychiatry Karen Horney, jak i teorii niemieckiej literaturo- i kulturoznawczynie Aleidy Assmann, dotyczących roli i funkcji wspomnień, przy czym uwypuklone zostało szczególnie znaczenie werbalizowania swych lęków i opowiadania o nich oraz o ich przyczynach, jak w różnych wariantach dzieje się to w powieściach Ursa Faesa.

Po zakreślającym horyzont badawczy rozdziale wstępnym następuje część analityczna pracy, która koncentruje się na problematyce milczenia w relacjach międzyludzkich oraz ogólnospołecznych, a także na wykazaniu niepowtarzalnych cech twórczości literackiej pisarza. Przedmiotem szczególnej uwagi i analizy w rozdziale pierwszym jest przekrojowe ujęcie poetyki pisarza, jego oryginalnego stylu, języka oraz określenie zakresu tematycznego jego powieści. Ponieważ kluczową rolę w powieściach Ursa Faesa odgrywają wspomnienia, dlatego wskazano na znaczenie sposobu, w jaki są one werbalizowane. Na szczególną uwagę zasługuje bowiem specyficzny język szwajcarskiego pisarza, który zdaniem krytyki literackiej w mistrzowski sposób potrafi oddać bolesny i mozolny proces przełamywania własnych zahamowań wewnętrznych, pokonywania lęków oraz stopniowego werbalizowania ich przyczyny. Niczym 'archeolog' poszukuje Faes w swych powieściach tego, co zostało wyparte zarówno z pamięci pojedynczego człowieka, jak i całych grup społecznych, usiłując ujawnić możliwe przekłamania i dotrzeć do prawdy. Wymaga to często żmudnych poszukiwań w archiwach prywatnych i oficjalnych, i również ten proces poszukiwania prawdy jest dominującym tematem powieści pisarza. Dlatego w pracy podjęto próbę ujęcia niezwykle różnorodnej i wysublimowanej palety słów pisarza, za pomocą której stwarza on w swych powieściach nowe światy i odtwarza równocześnie charakterystyczne cechy np. świata muzyki, jak dzieje się to w powieści *Als hätte die Stille Türen* [Jakby cisza miała drzwi], czy też sztuki renesansu, jak w utworze *Ombra*, świata medycyny, jak w *Paarbildung* [Łączenie się w pary] lub kultury żydowskiej, jak w jego ostatniej powieści *Sommer in Brandenburg* [Lato w Brandenburgii]. Zabieg ten nie tylko poszerza możliwości artystycznego wyrazu, tworząc poprzez nowe połączenia dodatkowe znaczenia i przestrzenie, ale wzbogaca także w decydujący sposób odbiór dzieł przez czytelnika. Mimo różnych czasów i miejsc rozgrywania akcji niemal wszystkie powieści tego pisarza łączą się ze sobą dzięki wspólnym motywom, postaciom i symbolom oraz dzięki poruszanej w nich problematyce, która skupia się

zazwyczaj wokół uwikłania bohaterów w ich przemilczaną, zatajoną, czy też wypartą przeszłość. Ważną rolę odgrywa przy tym wszystkim prezentowany przez autora społeczny portret Szwajcarii, zwłaszcza że obejmuje on także jej ‘ciemną stronę’, gdyż nierzadko dotyczy czasów faszyzmu i drugiej wojny światowej. Szczególnie ta kwestia wywołuje burzliwe dyskusje wśród jego rodaków, negujących chwilami patriotyzm pisarza. Urs Faes opowiada o różnych możliwościach rzeczywistości, równocześnie bawiąc się nią, czerpie zatem inspirację z wydarzeń historycznych, ale dzieła swe komponuje tak, by czytelnik nie był w stanie odróżnić fikcji literackiej od wydarzeń rzeczywistych. Mimo, iż we wszystkich jego utworach dominują różne odcienie szarości, kolejnym istotnym wyróżnikiem stylu szwajcarskiego powieściopisarza jest ich unikalna atmosfera. Rozdział pierwszy kończą rozważania na temat kompozycji utworów, która ma dla autora niewątpliwie szczególne znaczenie, a ponieważ przedstawia on w swych powieściach urwane wspomnienia, intensywne przeżycia i procesy myślowe bohaterów, najistotniejszymi jej cechami są: otwarty początek i zakończenie opowiadanych historii, brak chronologii, częste zmiany perspektywy oraz technika montażu. Urs Faes tworzy obrazy pełne emocji, zapadające w pamięć, wywierające ogromny wpływ na czytelnika, a pytania pozostawione bez odpowiedzi, niepokojące serie niedopowiedzeń i sugestii, przemilczane uczucia oraz niewyjaśnione działania postaci zachęcają czytających do refleksji, jak również samodzielnego dopowiadania sobie prezentowanych historii.

Teksty, które zostały poddane analizie w rozdziale drugim, łączy dominanta tematyczna, jaką są naznaczone poczuciem winy wspomnienia. Bohaterowie Ursa Faesa żyją bowiem w przeszłości, zmagając się z przemilczanymi, czy też wypartymi wspomnieniami oraz ich skutkami. Muszą zmierzyć się z własną historią lub z rodzinnymi tajemnicami, które mają niewątpliwą wpływ na ich tożsamość, także narodową. Aby móc snuć rozważania wokół powyższych zagadnień, niezbędne było odniesienie się do teorii Aleidy Assmann na temat wspomnień, do ich cech charakterystycznych, takich jak: zmienność, niewiarygodność, fragmentaryczność i perspektywiczność oraz do ich wzajemnych połączeń. Rozważania krążą tu zatem wokół wzajemnego oddziaływania wspomniania i zapominania, wpływu czasu na wspomnienia oraz czynników stabilizujących wspomnienia, do których należą: afekt, symbol oraz trauma. Problematyka powieści *Und Ruth* [I Ruth] oraz *Bis ans Ende der Erinnerung* [Aż do końca wspomnienia] krąży wokół odpowiedzialności i winy po samobójstwie bliskiej osoby oraz wskazuje na nieuchronność pewnych pytań dotyczących wychowania, postawy społeczeństwa i sumienia, które nie tracą na aktualności. Powieść *Bis ans Ende der Erinnerung* [Aż do końca wspomnienia] przedstawia ponadto złożoność współczesnych

związków partnerskich, które, ukształtowane poprzez zarówno świadome, jak i nieświadome wczesnodziecięce wspomnienia, poczucie winy i lęki, próbują balansować między wolnością a zaangażowaniem. Jako rozwiązanie tego psychicznego odrętwienia proponuje Urs Faes mentalny powrót do przeszłości, aby odnaleźć „koniec wspomnienia” i przepracować nierozwiązane konflikty z dzieciństwa. Powieść *Alphabeth des Abschieds* [Alfabet pożegnania] przedstawia dyskretnie i subtelnie tragizm skazanej na porażkę historii miłosnej dwojga ludzi, obrazując ponadto zagubienie współczesnego człowieka w labiryncie swego wnętrza, w którym brakuje miłości, a strach przed własnymi uczuciami paraliżuje.

W trzecim rozdziale dominują dwa problemy badawcze: związek jednostki i społeczeństwa oraz wynikające z niego ograniczenia, rzutujące na losy bohaterów powieści *Sommerwende* [Przełom lata] i *Liebesarchiv* [Archiwum miłości]. Duże wymagania społeczeństwa wobec jednostki, szczególnie w czasach wojny, wywołują bowiem kryzys tożsamości. Szczególnie istotną rolę odgrywają tu uczucia bohaterów, które są w konflikcie z moralnymi nakazami społeczeństwa. Rozważania te, krążące wokół poczucia braku i straty, dotyczą wprawdzie konkretnych, autentycznych wydarzeń, mają jednak charakter uniwersalny. Ważną rolę w ramach prowadzonej analizy odgrywa teoria Karen Horney, podkreślająca wpływ społeczeństwa na jednostkę. Większość postaci Ursy Faesy cierpi bowiem z powodu niespełnionych emocjonalnych potrzeb, które są często rezultatem czasów, w jakich żyją. Powieści *Liebesarchiv* [Archiwum miłości] oraz *Sommerwende* [Przełom lata] poruszają problematykę związku jednostki i społeczeństwa w czasach wojennych i powojennych oraz wynikające z niego ograniczenia, rzutujące na losy bohaterów. Wojna bowiem nie tylko odciska swoje piętno na ludziach, ale przenika także wszystkie obszary ich życia, które obejmują zarówno relacje społeczne, jak i związki międzyludzkie, określając ich możliwości oraz granice. Rozważania te, krążące wokół poczucia braku i straty, dotyczą wprawdzie w powieściach Faesy konkretnych, autentycznych wydarzeń, mają jednak charakter uniwersalny.

Istotnym punktem rozważań rozdziału czwartego jest kwestia konfrontacji jednostki z przemilczaną lub nieznaną dotąd przeszłością, która może być ryzykowna – nie każdemu protagonistom omawianych tutaj powieści udaje się bowiem wygrać z własnym cieniem. Przejawem nieradzenia sobie z własnymi problemami jest choroba, zarówno fizyczna – jak przejawia się to w powieściach *Augenblicke im Paradies* [Chwile w raju] i *Paarbildung* [Łączenie się w pary] –, jak i psychiczna, jak ukazane to zostało w utworze *Webfehler* [Błędne połączenie]. „Choroba to odpowiedź ciała na poplątane życie” – konstatuje bohaterka *Paarbildung*. Trudno się z tym nie zgodzić. Odzwierciedleniem założenia, że przy

wystarczającej odwadze i sile woli można przezwyciężyć własne słabości, jest tematyka podrozdziału 4.2., który traktuje o chorobie jako swego rodzaju katharsis, sprawiającej, że bohaterki *Paarbildung* oraz *Webfehler* czynią właściwe kroki na drodze do rozwoju osobowości. Jednakże sparaliżowane przez strach przed odkryciem prawdy i przed zmianą, którą owo odkrycie ze sobą niesie, nie wszystkie figury Ursa Faesa podejmują się konfrontacji z rzeczywistością. Do nich zaliczyć można postać z *Augenblicke im Paradies* [Chwile w raju], która wybiera rezygnację. Rezygnacja stanowi problem wart głębszej refleksji, gdyż wiąże się z nią zjawisko eksternalizacji jako mechanizmu obronnego, której przejawy ukazano w podrozdziale 4.1.

Rozdział piąty zajmuje się pytaniem o ludzką egzystencję i jej rozpiętość między życiem a śmiercią. Śmierć stanowi bowiem największe wyzwanie w życiu człowieka i jest jednocześnie siłą motywującą go do działania i twórczości. Problematyka powieści *Sommer in Brandenburg* [Lato w Brandenburgii], *Als hätte die Stille Türen* [Jakby cisza miała drzwi] i *Ombra* krąży zatem wokół sztuki i tworzenia jako źródła przezwyciężenia śmierci, ale także jako formy oporu wobec lęku i poczucia beznadziejności w obliczu własnej śmiertelności. Ważnym zagadnieniem analizowanym w tym rozdziale jest ponadto kwestia stopniowej rezygnacji artysty na przykładzie kompozytora z powieści *Als hätte die Stille Türen* i jej wpływu na proces tworzenia. W podrozdziale 5.2. poddano zatem analizie wpływ cierpienia na kreatywność. Znaczenie cierpienia jest dla twórcy niewątpliwie kluczowe, ale zarazem problematyczne. Z jednej bowiem strony stanowi ono źródło inspiracji, które daje zapal do tworzenia, z drugiej zaś jego nadmiar może nie tylko zahamować kreatywność artysty, ale także wpędzić go w depresję. Gdzie więc leżą granice kreatywności? Jaką rolę odgrywa nadzieja w nieodwzajemnionej miłości? Czy sztuka jest formą ucieczki od rzeczywistości? Oto pytania kreślące horyzont badawczy tego rozdziału.

W zakończeniu dysertacji dokonano podsumowania wyników przeprowadzonych analiz oraz podkreślono szczególne znaczenie powieści Ursa Faesa dla zrozumienia podstawowych konfliktów wewnętrznych i deficytów ludzkiej psychiki. Pisarz wielokrotnie podkreśla znaczenie opowiadania, komunikacji – jak stwierdza w wywiadzie przeprowadzonym przez autorkę niniejszej pracy „tylko w rozmowie z innym można doświadczyć siebie samego”. Milczenie bowiem na temat najważniejszych kwestii w życiu prowadzi według pisarza do konfliktów, chorób i braku słów, co pokazują losy jego bohaterów. Mówienie jest pierwszym krokiem do otworzenia się, do zmian, do uwolnienia się z dotychczasowego położenia. A to wymaga odwagi. Urs Faes określa siebie jako „kronikarza

kronikarzy”¹, który przybliży czytelnikowi w poetycki sposób różne historie, pozostawiając mu refleksję o charakterze uniwersalnym na temat przemilczanej przeszłości, jej wpływu na ścieżki życia oraz znaczenia, jakie odgrywa przełamanie milczenia. W rozdziale podsumowującym pracę ujęte zostało przesłanie autora, który zachęca do opowiadania, do rozmowy, do nazywania uczuć i pragnień i wskazuje pozytywne aspekty tych działań dla rozwoju jednostki.

Zwieńczeniem pracy jest wywiad z autorem, w którym mówi on o procesie tworzenia, postrzeganiu siebie jako autora szwajcarskiego oraz wyjaśnia poszczególne zagadnienia, związane z problematyką jego utworów.

20.09.2017r.

---

¹ Urs Faes: *Sommer in Brandenburg*, Berlin 2014, s. 100.